

Для подолання стійкого відставання з одного предмета чи предметів одного профілю необхідні: вдосконалення методики викладання предмета, доступне розкриття навчального матеріалу, розвиток мислення учнів, диференціювання завдань з усунення прогалин у знаннях, спеціальне повторення недостатньо засвоєних тем, заходи, спрямовані на розвиток інтересу до навчального предмета.

Щоб подолати стійке і широко профільне відставання учнів, слід вживати заходи щодо усунення епізодичного і часткового відставання, координувати дії всіх учителів із предметів, з яких учень не встигає [3, с. 234].

Ще одним способом подолати неуспішність у навчанні є організація так званих «класів вирівнювання». Їх «комплектують на базі однієї чи кількох початкових шкіл мікрорайону з дітей, які на час вступу до школи виявились не підготованими до систематичного навчання у звичайних умовах, а також із невстигаючих з основних предметів учнів першого та другого класів. У цих дітей, як правило, наявна певна затримка розвитку сприймання і мислення, послаблення пам'яті, нестійка увага, але не настільки, щоб вважати їх дефектними. Це нормальні діти, які вимагають посиленої уваги, особливих зусиль. За два-три роки інтенсивної роботи такі діти вирівнюються у знаннях зі своїми ровесниками із звичайних класів і потім продовжують навчання у середній школі» [3, с. 235].

Важливим фактором успішної роботи класів вирівнювання є відносна однорідність складу учнів, порівняно однакова їхня шкільна зрілість. Учителі мають можливість маневрувати навчальним матеріалом, використовувати його відповідно до особливостей вивчення певної теми. Головним є не проходження певної програми, а достатнє засвоєння кожним учнем матеріалу, ліквідація прогалин у знаннях, розвиток уміння вчитися, що створює умови для подальшого просування в навчанні. Певне значення має й кількість учнів у класах – їх має бути не більше, ніж двадцять. Викладають у таких класах спеціалісти високої кваліфікації, здатні творчо організувати пізнавальну діяльність учнів.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку освіти в Україні застосовуються різноманітні дидактичні засоби подолання причин неуспішності в навчанні. А саме: різноманітні консультації, індивідуальні заняття та заходи, спрямовані на подолання причин відставання учнів з навчальних дисциплін, надолуження пропущеного ними навчального матеріалу, розвиток їхніх задатків та здібностей, уміння вчитися, працювати над собою тощо. Одним із найефективніших засобів вирішення даної проблеми є класи вирівнювання.

Усі вищевказані засоби подолання неуспішності в навчанні тісно взаємопов'язані із педагогічною профілактикою, педагогічною діагностикою, педагогічною терапією та виховним впливом, що, власне, забезпечують їхню реалізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанський Ю.К. Оптимизация пероцеса обучения. – Ростов-на-Дону, 1972. – 253 с.
2. Казачінер О. Діагностика як один із засобів подолання неуспішності у молодших школярів // Початкова школа. – 2011. – №1. – с.51–53.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене і доповнене.– К.: Академвидав, 2005. – 560 с.
4. Цетлин В.С. Неуспеваемость школьников и ее предупреждение. – М., 1977.

Волошин І.

Науковий керівник – доц. Бородица С. В.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ 5 КЛАСУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАРОДНИХ КАЗОК

Жоден з жанрів літератури не користується такою популярністю у дітей, як народна казка. Вона є найкращим засобом розвитку фантазії, мислення та суспільного досвіду. Діти занадто категоричні в оцінці людських дій, але їм набагато легше сприймати вчинки казкових персонажів.

«Казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, повістувальний, сюжетний художній твір усного походження. В основі казки – захоплююча розповідь про вигадані події і явища, які сприймаються і переживаються як реальні» [1, с. 330].

Цей жанр впливає не тільки на розумовий розвиток, зокрема, мислення та логіки учнів, але й на естетичний, моральний, фізичний (учні часто намагаються наслідувати улюблених персонажів казки і стати такими ж мужніми).

Промінням, «що пронизує зміст людських вчинків», називав почуття В.О. Сухомлинський, а моральності він відводив основне місце у своїй педагогічній системі. На його думку, казка – активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. Водночас, казка оволодіває почуттями учнів, тому що через неї діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем. «Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена у яскравих образах. Казка – благородне і нічим не замінне джерело виховання любові до Вітчизни» [3, с. 24]. На думку педагога, музика, уява, казка, мистецтво допомагають дитині розвивати свої духовні сили, особливо велике задоволення у школярів викликає прослуховування музики казкового характеру. В.О. Сухомлинський підкреслював, що музика – це мова почуттів, а казка – одна з умов, яка сприяє входженню дитини в музичний світ, тим часом, як музика є незамінним засобом виховання учнів. Краса музики є джерелом краси думки, серця, душі [3, с. 25].

Моральні норми і правила поведінки успішно засвоюються учнями тоді, коли вчитель не тільки розкриває їх зміст, а й створює проблемні ситуації на уроках літератури (наприклад, під час читання казки), щоб учні апробували набуті знання.

У сучасній методичній літературі існує декілька підходів до аналізу казок:

1. Стилiстичний (мовний) аналіз показує, як в підборі слів-образів виявляється авторське ставлення до того, що зображається. Тлумачити потрібно не слова, а образи, створені цими словами. Робота повинна спрямовуватися на те, щоб допомогти дітям з'ясувати ідею твору, думки і почуття автора. Тому для мовного аналізу вибираються ті слова і вирази, які допомагають краще зрозуміти образи твору.

2. Проблемний аналіз – це аналіз проблемних питань і ситуацій.

Постановка проблемних питань доцільна при читанні тих творів, у яких зустрічаються ситуації, що передбачають різне розуміння характерів героїв, сприйняття їх дій чи вчинків, етичних проблем, які осмислює автор.

Висловивши свої думки, діти повинні зробити висновки і довести чи обґрунтувати їх прикладами з тексту.

3. Аналіз розвитку дії має на меті роботу над сюжетом твору. При цьому завдання вчителя – знайти разом з дітьми межі цілісності в кожній частині твору [2].

Для учнів 5-го класу доречним буде використання технічних засобів навчання: ноутбука, проектора, магнітофонів та іншого. Щоб дітей зацікавити, можна запропонувати переглянути мультфільм за аналізованою казкою, а тоді прочитати її та назвати відмінності.

Багато школярів мають сформовані творчі компетенції, тому у ході аналізу казки потрібно обов'язково використовувати ілюстрації до неї, а також пропонувати дітям намалювати свої малюнки. Після цього можна обговорити, чому саме так вони зобразили того чи іншого героя. Це допоможе детальніше проаналізувати казку та зрозуміти її.

Отже, щоб зацікавити дітей текстами усної народної творчості, удосконалити їх навички читання, потрібно подавати казки в незвичайній формі або ж час від часу змінювати її. Дослідження, проведене в Тернопільській загальноосвітній школі I – III ступенів № 11 у 5 – Б класі, засвідчує, що 92,8% дітей люблять вивчати казки, а 7,2% не хочуть їх читати через те, що їм не подобається, як їх подають на уроках.

Тому пропонуємо короткий перелік різних видів робіт, які вчитель може використати на уроці української літератури:

- опитування (наприклад, за методом «Мозковий штурм»);
- вивчення теорії літератури;
- опрацювання схем та таблиць;
- прослуховування аудіозапису;
- читання (ланцюжком, вибіркове, за ролями);
- система проблемних запитань;
- малювання дерева (міні-характеристика);
- тестові завдання різного рівня;
- гра «Мікрофон»;
- складання плану;
- інсценізація;
- характеристика персонажів від першої особи;
- перегляд мультфільму, його обговорення та інші.

Необхідно пам'ятати, що урок організовує вчитель і він повинен робити це так, щоб усі діти брали активну участь у процесі навчання. Будь-який вид роботи можна подати в ігровій формі і навпаки, тому завдання для вивчення казок треба підбирати згідно з віковими та індивідуальними особистостями учнів.

Після експериментального уроку було проведене анкетування для того, щоб дізнатися, яким дітям хочуть бачити урок і які види роботи їм більше імпонують. Із 28 учнів класу 17 вибрали ланцюжкове читання тексту казок на уроці, 18 – віддали перевагу читанню казок за ролями, 6 – переказуванню, 11 – розігруванню за ролями, а 6 – переказуванню від першої особи (дітям дозволялося вибирати всі види роботи, які їм подобаються). Також школярі мали можливість запропонувати свої версії проведення уроку. Їх пропозиції були такими:

- малювати ілюстрації до казок;
- відповідати за малюнками до творів;
- працювати біля дошки;
- розігрувати казки в масках;
- уявляти себе в аналізованих казках.

Із таких результатів можна зробити висновок, що клас – творчий, адже більшість учнів любить розігрувати або ж читати казки за ролями. 57,1% сказали, що віддають перевагу виконанню творчих завдань, а 42,9% – нескладній роботі, яка не вимагає багато часу. 75% дітей хочуть обговорювати казки після перегляду мультфільму або аудіозапису. У запропонованій розробці уроку використовувався уривок аудіозапису, під час якого учні дуже уважно слухали гру акторів та запам'ятовували їхню інтонацію і темп мовлення. Але не всі діти зацікавилися таким видом роботи, тому що 25 % учнів хочуть самі читати казку. Причина цього в тому, що одні з них мають більше розвинену слухову пам'ять, інші – зорову.

На жаль, багато учнів, не тільки в експериментальному класі, не люблять вивчати теорію літератури, яка є складною, але дуже важливим елементом уроку української літератури. 60,7% дітей позитивно ставляться до вивчення теорії, а от 39,3% – не хочуть її вчити. Потрібно використовувати різні таблиці та схеми, щоб учням було легше запам'ятати складний матеріал і зацікавити усіх.

Отже, діти люблять вивчати народні казки на уроках і читають їх із задоволенням. Більше того,

78,6% учнів в аналізованому класі читають казки, які не вивчаються на уроках української літератури, а 21,4% – не читають інших казок, тому що не мають часу, або ж не люблять читати. Тому потрібно постійно змінювати види роботи для того, щоб діти не втомлюватися, активно працювали, мали високу мотивацію для вивчення української літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та інші. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
2. Педагогіка. Методика роботи над українською народною казкою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://ukrefs.com.ua/page,3,102126-Metodika-roboti-nad-ukra-ns-ko-yu-narodnoyu-kazko-yu.html>
3. Прокопова О. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду школярів // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – №4. – С. 24–28

Волошин І.

Науковий керівник – Сеньовська Н. Л.

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ У ВІРШАХ ЛІНИ КОСТЕНКО «МАРУСЯ ЧУРАЙ»)

Сучасна наукова та освітня парадигма позначена антропоцентризмом. Тому в центрі досліджень перебуває людська особистість, що аналізується за допомогою різних підходів. Оскільки в Україні сьогодні актуально є гендерна соціалізація молоді, в освіті необхідно реалізовувати саме гендерний підхід.

Його концепцію розробляли О. Вороніна (проблеми розробки теорії та методології гендерних досліджень, визначення їх місця в системі підготовки студентів), Л. Штильова (розробка методичних програм для вчителів з питань упровадження гендерної освіти та виховання в середній школі), І. Кльоцина (шляхи гендерної соціалізації особистості з урахуванням вікових особливостей).

Особливо цікавим для учнів процес реалізації гендерного підходу стає на уроках літератури. Адже вона представляє гендерні відношення засобами духовної взаємодії і прищеплює гендерну чутливість, яка дозволяє виявити різницю в становленні жінки і чоловіка, їх гендерних ролей. Жінки-письменниці «вносять у поезику твору своє бачення концепції літературного героя ставлячи його в позицію почуттєвого сприйняття дійсності, а також синтезують у літературі означник жінкоствердження та новітній дух внутрішніх почувань жінки-митця» [1, с. 33–34].

Ліна Костенко у своєму романі «Маруся Чурай» гостро розкриває проблему рівності (нерівності) чоловіка та жінки у суспільстві. Головна героїня твору, на відміну від традиційної гендерної ролі, стає уособленням сильною та відважною особистістю, котра готова на все заради власного щастя та кохання. Саме через феміністичний ракурс творчості письменниці текст її роману став цікавим дослідницьким матеріалом для вивчення гендерного підходу у літературі.

Мета статті – охарактеризувати роман Ліни Костенко «Маруся Чурай» з позиції реалізації гендерного підходу в процесі викладання української літератури в школі.

В аналізованому тексті письменниці чітко простежується зв'язок гендерних інтенцій із сучасним сприйняттям ролі жінки та чоловіка у суспільстві. Маруся Чурай репрезентує унікальний образ жінки-митця, який виділяється сильним духом, непримиренністю особистості та готовністю на смерть стати поряд із чоловіком на захист справедливості. Тому цілком природним є бажання осмислити роль і проблему жінки-митця, поета і поезії. «Жіночий феномен нинішньої поезії України – факт, що не підлягає сумніву. Але і в цьому контексті ім'я Ліни Костенко сприймається осібно» [2, с. 182]. У її текстах жіноча сутність репрезентована через матрицю гендерної ідеології. Концепція жіночого персонажа позначена самовираженістю, запереченням позиції пристосуванства, тонким психологізмом, сповідальництвом. Діапазон переживань жінки-митця, творця на своїй планеті – це пізнання і заперечення самої себе, поступливість і войовничість. «Штрихи естетики ліричної героїні Ліни Костенко – це перфокарта із зафіксованою історією любові, внутрішнього триборства й увінчання спокою» [1, с. 34–35].

Маруся – сильна жінка Ліни Костенко – особистість вольова, мужня, яка не боїться зробити перший крок, засвідчити своє кохання, але й, окрім того, це – духовно красива жінка, що нерідко вивідає образ своєї душі словом. Дуже часто письменниця піднімає свою героїню до національного рівня:

Звитяги наші, муки і руїни

Безсмертні будуть у її словах.

Вона ж була як голос України,

Що клекотав у наших корогвах [3, с. 27]!

«Маруся Чурай» – глибоко національний твір, в якому історично-фольклорні образи піднесені до високого філософсько-етичного узагальнення. Водночас, це – один з найпоетичніших творів вітчизняної літератури. Втіленням піднесено-прекрасного в творі є образ Марусі. За народною легендою, юна закохана дівчина померла через тугу за коханим. Ліна Костенко наділяє цю особистість особливим соціально-філософським змістом. Вона робить образ дівчини безсмертним вже на початку твору, увіковічнює не тільки її ім'я, але й особистість. Розробка цього образу дає письменниці можливість розкрити проблеми вільного життєвого вибору, рівноправності жінки в суспільстві, її права жити за велінням власної душі, за своїми переконаннями і поглядами.

Однак, педагоги не використовують у повній мірі потенційних можливостей гендерного виховання, закладених в змісті творів письменниці, зосереджуючи основну увагу на опануванні учнями головних